

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 24/2002 vp

**Hallituksen esitys laeiksi rahanpesun estämises-
tä ja selvittämisestä annetun lain sekä rikoslain
32 luvun 1 §:n muuttamisesta**

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 15 päivänä lokakuuta 2002 lähettäessään hallituksen esityksen laeiksi rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain sekä rikoslain 32 luvun 1 §:n muuttamisesta (HE 173/2002 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi hallintovaliokuntaan samalla määrännyt, että lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Kimmo Hakonen ja poliisilylitarkastaja Reijo Pöyhönen, sisäasiainministeriö
- tutkija Sakari Melander, oikeusministeriö
- rikosylitarkastaja Sanna Heikinheimo, keskusrikospoliisi

- pääsihteeri, asianajaja Markku Ylönen, Suomen Asianajajaliitto
- lakimies Elli Myllylä, Suomen Pankkiyhdistys
- professori Raimo Lahti
- professori Pekka Viljanen.

Viitetiedot

Lakivaliokunta on antanut lausunnon valtioneuvoston kirjelmästä Euroopan yhteisöjen komission ehdotuksesta Euroopan unionin parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (rahanpesu) (LaVL 17/1999 vp). Esityksellä on tarkoitus panna kansallisesti täytäntöön direktiivin muutokset.

Esityksen 1. ja 2. lakiehdotus on sovitettava yhteen hallituksen esitykseen HE 53/2002 vp ja hallituksen esitykseen HE 188/2002 vp sisältyvien lakiehdotusten kanssa.

HALLITUKSEN ESITYS

Rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annettuun lakiin ehdotetaan tehtäviksi eräistä kansainvälisessä terrorismin rahoituksen vastaisessa yleissopimuksessa asetetuista velvoitteista, Euroopan yhteisön rahanpesudirektiivin muutoksessa asetetuista velvoitteista sekä eräistä rahanpesun vastaisen kansainvälisen toimintaryh-

män FATF:n rahanpesun vastaisissa suosituksissa ja terrorismin rahoituksen vastaisissa erityissuosituksissa asetetuista velvoitteista aiheutuvat muutokset. Keskeisimmät muutokset olisivat rahanpesun estämis- ja selvittämisjärjestelmän soveltamisalan laajentaminen, ilmoitusvelvollisten piirin laajentaminen ja tehostetusta

tunnistamisvelvollisuudesta, huolellisuusvelvollisuudesta ja ilmoitusvelvollisuudesta laissa nimenomaisesti säätäminen.

Rahanpesun estämis- ja selvittämisjärjestelmän soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavan käsittämään varsinaisen rahanpesun estämisen ja selvittämisen lisäksi terrorismin rahoittamisen estäminen ja selvittäminen. Ilmoitusvelvollisten piiriä ehdotetaan laajennettavaksi kattamaan myös tilintarkastajat, kirjanpitäjät, arvoesineiden kauppiat ja välittäjät, huutokaupanpitäjät, oikeudellisissa asioissa avustavat pois lukien oikeudenkäyntiavustajana ja -asiamiehenä toimi-

minen sekä muuta maksuliikettä kuin yleistä maksujenvälitystä harjoittavat. Ilmoitusvelvollisten piiriin ehdotetaan lisäksi tehtäviksi eräät kansallisista tarpeista aiheutuvat tarkennukset. Tehostettuja tunnistamis-, huolellisuus- ja ilmoitusvelvollisuuksia sovellettaisiin liiketoimeen, jolla on liittymäkohta valtioon, jonka rahanpesun estämis- ja selvittämisjärjestelmä ei täytä kansainvälisiä vaatimuksia.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan edellä mainituista kansainvälisistä velvoitteista johtuen pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Valiokunta on asian käsittelyssä keskittynyt rangaistussäännösten arviointiin ja lakiehdotusten yhteensovittamiseen samanaikaisesti eduskunnassa käsiteltävinä oleviin hallituksen esityksiin HE 53/2002 vp ja HE 188/2002 vp sisältyvien lakiehdotusten kanssa.

Valiokunta puoltaa toimialansa osalta esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Oikeudellisissa asioissa avustavan ilmoitusvelvollisuus

Ilmoitusvelvollisten piiriä ehdotetaan rahanpesudirektiivin muutoksen vuoksi laajennettavaksi mm. henkilöihin, jotka liike- tai ammattitoimintana avustavat oikeudellisissa asioissa. Direktiivin muutosehdotuksesta antamassaan lausunnossa lakivaliokunta korosti, että oikeudenkäyntiavustajan ja hänen asiakkaansa välisen suhteen luottamuksellisuus on oikeusvaltion keskeisiä piirteitä (LaVL 17/1999 vp). Valiokunta katsoi, että direktiiviehdotusta on muutettava siten, että oikeudenkäyntiavustajan ja hänen asiakkaansa luottamuksellinen suhde turvataan.

Kannanottonsa perusteluina valiokunta viittasi kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen ja

Euroopan neuvoston yleissopimukseen ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamisesta, jotka sisältävät oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevat perussäännöt, ja oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevaan perustuslain 21 §:ään. Lisäksi valiokunta mainitsi asianajajan, avustajan ja oikeudenkäyntiavustajan salassapitovelvollisuutta koskevia laintasoisia säännöksiä.

Lakivaliokunta viittaa aikaisempaan kannanottoonsa ja toteaa lisäksi, että esitys on lähetetty lausunnon antamista varten perustuslakivaliokuntaan, jonka tehtävänä on arvioida lakiehdotusten perustuslainmukaisuutta ja suhdetta kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain muuttamisesta

1 §. Lain tavoite ja soveltamisala. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, joka laajentaa lain soveltamisalan rikoslain 34 luvun 9 b §:n mukaiseen terrorismin rahoittamiseen. Terrorismin rahoittaminen on säädetty rangaistavaksi heinäkuussa 2002 voimaantulleella lailla. Lainsäädäntö perustuu Yhdistyneiden kansakuntien piirissä tehtyyn kansainvälisen terroris-

min rahoituksen vastaiseen yleissopimukseen (SopS 74/2002).

Eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä HE 188/2002 vp ehdotetaan rikoslakiin lisättäväksi uusi 34 a luku terrorismirikoksista, johon terrorismin rahoitusta koskeva nykyinen säännös siirrettäisiin lähes vastaavan sisältöisenä. Mikäli terrorismirikoslainsäädäntö hyväksytään ja tulee voimaan ennen tämän esityksen käsittelyä,

on pykälän 2 momenttia tarkistettava.

5 §. Viranomaisten ja muiden valvomaan asetettujen valvonta- ja ilmoitusvelvollisuus. Lain 4 §:n mukaan rahapesun selvittäminen on rahapesun selvittelykeskuksen tehtävä, josta laissa käytetään nimitystä selvittelykeskus. Nimen käyttö ei ole säännösehdoituksissa kuitenkaan johdonmukaista. Sen vuoksi 5 §:n 2 momentin, 10 §:n 1 momentin ja 11 a §:n 2 momentin käsitteistöä on syytä tarkistaa.

6 §. Tunnistamisvelvollisuus ja 10 §. Ilmoitusvelvollisuus. Lain 6 §:n 1 momentissa säädetään tunnistamisvelvollisuudesta ja 10 §:n 1 momentissa ilmoitusvelvollisuudesta silloin, kun on syytä epäillä liiketoimeen sisältyvien varojen tai muun omaisuuden liittyvän 1 §:n 2 momentissa mainittuun rikokseen. Kyseisessä momentissa viitataan terrorismin rahoittamiseen. Tunnistamis- ja ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti on rangaistavaa.

Koska velvollisuuksien laiminlyönti on rangaistavaa, on säädösten oltava täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Säännösehdoituksissa käytetty ilmaisu varojen tai muun omaisuuden *liittymisestä* terrorismin rahoittamiseen on epätasällinen. Tämän johdosta valiokunta esittää, että säännöksiä täsmennetään esimerkiksi siten,

että on syytä epäillä asiakkaan syyllistyneen 1 §:n 2 momentissa mainittuun rikokseen tai sen yritykseen.

16 §. Rangaistussäännös. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaussäännös 11 a §:ään ja uusi 2 momentti, jossa säädetään

rangaistavaksi 13 a §:n mukaisen ilmoitusvelvollisuuden rikkominen.

Eduskunta on 20.11.2002 ensimmäisessä käsittelyssä hyväksynyt hallituksen esitykseen HE 53/2002 vp sisältyvän 3. lakiehdotuksen rahapesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain muuttamisesta. Lailla mm. muutetaan 16 §:n otsikko tunnistamisvelvollisuuden rikkomiseksi ja lisätään uusi 16 a § rahapesun ilmoitusrikkomuksesta. Lakiehdotusten yhteensovittamiseksi lakivaliokunta esittää 16 §:n muuttamista ja täydentämistä syyksiluettavuusvaatimuksella seuraavasti:

16 §

Tunnistamisvelvollisuuden rikkominen

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo (poist.) 6, 7 tai 11 a §:ssä säädetyn asiakkaiden tunnistamisvelvollisuuden tai 8 §:ssä säädetyn tunnistamistietojen säilyttämistä koskevan velvollisuuden, on tuomittava *tunnistamisvelvollisuuden rikkomisesta* sakkoon, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

(2 mom. poist.)

Esityksen 2. lakiehdotuksessa ehdotetaan, että rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momenttiin lisätään maininta rahapesun estämisestä ja selvittämisestä annettuun lakiin ehdotetusta uudesta 11 a §:stä.

Eduskunta on hyväksynyt ensimmäisessä käsittelyssä edellä mainittuun hallituksen esitykseen HE 53/2002 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen rikoslain muuttamisesta, jolla mm. rahapesurikokset eriytetään kätkemisrikoksista omiksi tunnusmerkistöikseen. Samalla aikaisemmin rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentissa olleet säännökset siirretään rahapesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain 16 a §:ksi.

Lakiehdotusten yhteensovittamiseksi valiokunta esittää, että eduskunnan hyväksymään 16 a §:ään lisätään viittaus 11 a §:ään seuraavasti:

16 a § (Uusi)

Rahanpesun ilmoitusrikkomus

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta jättää tekemättä 10 tai 11 a §:n mukaisen ilmoituksen, vastoin 10 §:ssä säädettyä kieltoa paljastaa tällaisen ilmoituksen tekemisen taikka jättää täyttämättä 9 §:n mukaisen huolellisuusvelvollisuutensa eikä sen vuoksi havaitse 10 §:ssä tarkoitettun ilmoitusvelvollisuutensa olemassaoloa, on tuomittava *rahanpesun ilmoitusrikkomuksesta* sakkoon.

Lisäksi valiokunta esittää, että hallituksen esityksessä 16 §:n 2 momentiksi ehdotettu säännös sijoitetaan uudeksi 16 b §:ksi ja tunnusmerkistöön lisätään syyksiluettavuusvaatimukseksi tahallisuus ja tuottamus seuraavasti:

16 b § (Uusi)

Maksuliiketoimintaa koskevan ilmoitusvelvollisuuden rikkominen

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta jättää tekemättä 13 a §:n mukaisen ilmoituksen maksuliikkeen harjoittamisesta, on

tuomittava maksuliiketoimintaa koskevan ilmoitusvelvollisuuden rikkomisesta sakkoon, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Tämän johdosta lakiehdotuksen johtolausesta on tarkistettava.

2. Laki rikoslain 32 luvun 1 §:n muuttamisesta

Rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain uuteen 11 a §:ään. Edellä valiokunta on esittänyt, että viittaussäännös sijoitetaan rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain 16 a §:ään. Tämän johdosta

2. lakiehdotus on tarpeettomana hylättävä.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta kunnioittavasti esittää hallintovaliokunnalle,

että hallintovaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 21 päivänä marraskuuta 2002

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Henrik Lax /r
vpj. Matti Vähänäkki /sd
jäs. Sulo Aittoniemi /alk
Erkki Kanerva /sd
Toimi Kankaanniemi /kd
Seppo Lahtela /kesk
Annika Lapintie /vas

Kari Myllyniemi /kesk
Veijo Puhjo /vas
Tero Rönni /sd
Mauri Salo /kesk
Petri Salo /kok
Marja Tiura /kok
Harry Wallin /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Timo Tuovinen.